«پرتەو» غەریبەکەی نەو مالی خەی.. د.شەماڵ ئیسماعیل پوور

بە هاتنە سەرکاری حکومەتی پەهلەوی یەکەم و دروست بوونی حکوومەتکی مەدەن لە ئێراندا، کەمەگای سونەتی ئێران ئاوگەکی بنەتی بەسەردا هات. جیا لە چەندین لایەنی پەزتیقی بەرچاو و ڕەشنبیرانە، بەداخەوە بە گۆلانی نافارسی ئێرانی کەمەک ئاریشە و کەشەی تایبەتی زمانی و کلتووری بەدیاری هێنا. لە سەرەتاکانی دەیەی ۱۹۲۰ی زایینیدا حکوومەت سیستمکی سەقامگیری هەمەلایەنەی پەروەردەی بە زمانی فارسی دامەزراند و پەڕەی زمانی بە فارسی دا و کەک وەرگرتن لە زمانەکانی تری بە یاساغ لە قەەم دا. بە باش بەەوە چوونی ئەم سیاسەتە کەمەک کاری تایبەتیان کرد کە ڕەشنبیرانی ئەوکات لایان وابوو بەم کارانە دەتوانن یەکییەتی نەتەوەیی و یەکپارچەیی سیاسی وەات دەستبەر بکەن. بە لابردنی هەموو جیاوازییەکانی زمانی و کلتووری قەیان لەهەمای و دامودەزگایەکی مەعریفی تایبەتیان دامەزراند و مامەستای ناخە جێیی و فارسی زمانیان کردە مامەستای قوتابیانی غەیرە فارس. بە دروستکردنی مەعریفەی نوە کەسانکی وەکوو" ڕەشید یاسمی" یان کردە پەشەنگی ڕەشنبیری و گەەانکاری، تا بتوانن بە پواز داری بە هێزی زمان بقەەشەنن و بە سانایی زمانی فارسی بکەنە تاقە زمانی سیستمی پەروەردە و هەموو ئاخاوتن و نووسینە فەرمییەکان. هەر لەو ساەندا پەرە پەدانی زمانی فارسی لە کرماشان حاەتکی سیستماتیکی بە خەیەوە گرت و دواتر بە دامەزراندنی ادیە و تەلەفزیەن و سینەما ئەو زمانە بە سەر خەکی ناوچەکەدا سەپندرا. ئەو داسەپانی زمانی یە، زمانکی سێیر و سەمەڕەی بە ناوی زمانی فارسی کرماشانی لەکەوتەوە. زمانک وەکوو چەشتی مجەور و تەکەەک لە یاسا زمانییەکانی هەردوو زمانی کوردی و فارسی. ئەم زمانە دەسکردە لە ەاستیدا نە کوردی یە و نە فارسی. بەم کارە کرماشانی لانکەی ئەساتیر و پاەوان و مەبەندی چاونەترسی و کەەنووسەران و گۆرەشاری کوردان زمان غەریب دەکەوە و هەموشتک دەبەتە فارسی. دەردی سەرباری دەردان، کرماشان پە دەبە لە بازرگانی ناکورد و زمانی کار و بازاە و بازرگانیش بە کوردی نامێنە . ئەمە لە حاەتکدایە کە کرماشان پەە لە یارسان و جوولەکە و فەلە و سوننە و شیعە و هەروەها لە باری زمانی و زاراوەییەوە ، ناوەندکە بە زاراوە کوردییەکانی گۆرانی و لەکی و کەلهوڕی و …

یە کێک لە سیاسەتکانی حکوومەتی پاشایەتی جیاوازی دروستکردن و ئاژاوە نانەوە لە نێوان دانیشتوانی کرماشان و دەوروبەریدا دەبێت. لەم بارودۆخە ناسک و هەستیارەدا شاعیری مەزنی کورد پەرتەو کرماشانی لە دایک دەبێت و بەم ئازارانەوە بای باڵ ئەدات و لە نیو چینی خێڵەکانی دژ بە سیاسەتی حکوومەتی پەهلەویدا پەدەگات و بە بەربەرەکانی خێڵەکانی دەروەست و ئاوێزووکاری سیاسەتێک، کەمێک شاعیر و نووسەر و هونەرمەند پەدەگەن و شۆشێکی هزری و ئەدەبی و هونەری لە کرماشاندا وەدەخەن و پەرتەویش یەکێک لەم شۆسوارانە دەبێت. خەباتی ئەم کەسانە بە زیندووەاگرتنی زمانی کوردی بە هەی چەند هەکاری گەورەوە زەر دژوار دەبێت کە ئاماژە بە چەندین خاڵیان دەکەین:
یەکەم، بە هەی شۆڕی ماوەرانکاری ئەران و ئەراقەوە نائەمنی دروست دەبێت و ناهومێدی و ترس وشۆڕ و بەمب و توپباران مەودای کار و چالاکی بە دەسەزان نادات و تەنانەت وەژەی زاڵی ناوچەکەش دەبێتە وەژەی بەرگری و شۆڕ و حیماسەی بەرەوانی .
دووهەم ، دروست بوونی ئاژاوەی ئایینزایی ڕەشنبیران و نووسەران و خەمخەران بە خەیاڵ خەریک دەکات و بە داخەوە دەبێتە هەی ئەوەی کە نەپەژنە سەرکاری زمانی و کلتووری و...
سێهەم : خەمساردی ناسیونالیزمی کورد لە عاست کرماشان هەیکی تری ئاژاوەزی و بە برنامە بوون و خەمسارد بوون لە بەرانبەر زمان و کلتووری کوردیدا بوو تاددیەک کە کەسانکی بەڕەواڵەت ئاکادەمیکی کورد ڕەوتکەی ڕەشیدیاسمی یان دووپات کردەوە و بە کەیفی خەیان تابووتیان بە زمانی کوردی دروست کرد و بە هیوا بوون ئاخر بزمارکانی لەدەن و زمانی فارسی کرماشانییان زەق کردەوە و بە ئاشکرا گوتیان، تەنیا لادە نشینەکان کوردن و خێڵکانی ئەسڵە شاری لە کرماشان خاوەنی ئەم فارسییەن. هەر ئەوە بوو بە هەی ئەوەی کە خێڵکانی ئەسڵە شاری پەیان شوورەیی بێت بە زمانی دایک و بابیان بدوێن و لە کوردی دوور بکەونەوە.
بەم پەودانگە پەرتەو کرماشانی دەبێتە هەمای مانەوەی زمانی کوردی بە زاراوەکانی گەرانی و کەلهەوەی. پەرتەو بە ڕەواڵەت و بە پەی فۆمی شێعری کلاسیک نووسە. بەڵام لە ڕاستیدا شێعرکانی سەردەمیانە و تەواو نوێن و داغەی ئەمڕۆگایان بە کەڵەوە ناوە. پەرتەو بە بە ئەوەی سەر بە هیچ ڕەوتکی کەمڕۆگا بێت، شارەزای هەموشتکی کەمڕۆگایە. بە پەی ئەو شارەزاییە و دەرکی ساتەوەختی هەستیاری کرماشان، شێعری کوردی دێنووسە و شوناسکی دووبارە بە شاعیرانی کرماشان دەداتەوە. پەش بە پەرەسەندنی ئەو سیخورمە گورچووبڕە دەگرە کە نووسەرانی کوردی فارسی نووسی کرماشان لە گورچووی زمان و

کلتووری کوردییان دا. ئەو کەسانەی کە فەلکلۆری کوردی و گۆرانەوی کوردییان کردە فارسی و بە زمانی فارسی دەرخواردی خەڵکی خۆیان داوە. پارتەو بە دنیاییەوە لە گەڵ زمانی کوردی تەکەڵە بووە و هەرئەمەش بۆتە هۆی ئەوەی کە بتوانێ ئاوا جوان و بەگرە و کوردانە بنووسێ.

نووسین و شێعری پارتەو هەستەن، چونکە خاوەنی پاشخانێکی دەوڵەمەندی کوردییە. خاوەنی ئەندێشەیەکی ساحەب جەسارەتە و وەکوو کەسو لە بەرانبەر ئەندێشەی زاڵدا ڕادەوستێ و بە دنیاییەوە سەردەکەوێ. یەکێک لە شاکارەکانی پارتەو شێعری ئەرمەنییە. مەی و ئەرمەنی دوو هەمای تایبەتن کە پارتەو شارەزایانە لەو شێعرەدا گونجاندووونی. بە شارەزایی خۆی سەر بە هیچ دینێک نیشان نادا و دەیەوێ بڵێ کرماشان گەورە شارێکی فرە دین و فرە ئاینیزایە و دەبێ هەموان بە ئاشتی و خۆشویستیەوە پێکەوە بژین. لەم شێعرەدا ئەرمەنی هەمای کەسێکی شادیهێنەرە و شاعیر بە دەربازبوون لە خەمە قورسەکانی پەنای بە دەبا. ئەرمەنی دەبێتە کەسێکی بە لایەنی نیشتمان خۆشویست کە هەموو بیر و بۆچوونەکان دەخاتە بن چەتری خۆیەوە. شاعیرلەم شێعرەدا بە وردی کەمەگەای کرماشان وێنا دەکات.کەمەگایەکی لەسەر باووت خۆتوو ، ئاگەر یەکتری نەناسن و بەحورمەتەوە لە هەمبەر یەکدا نەجووڵێنەوە ، گەکانێک شارەکە و ناوچەکە دەکاتە کەووو. بەراشکاوی باس لە نائومێدییەکانی دەکات و ڕەژ و شەوی وەکوو دووانە دوالیزمی بەرچاوی کەمەگای کوردی، وەکوو یەکە و بە پسانی جەرگی شەو پێنا بە مەی و ئەرمەنی دەبات. لە ماڵی خۆیدا خۆی بە بەخانمان دەزانێ و دژ بوونی خۆی لە هەمبەر زمانفرۆشان و بە شێناسان نیشان دەدات. بە ناڕەزایەتی دەربڕین لە سەر زاڵکردنی زمانی نەخوازراو بەسەر خەڵکی زمانپاراوی شارەکەیدا ئەم دەڵێ شێعرە دەنووسێ و بەئاشکرا دەڵێ : ئاگەر لە ماڵی خەمدا و لەشاری خەمدا بە زمانی خەم نەدوێم ، غەریب و غەوارە و بەخانمانم. لە کەتاییدا بەوایەکی قووڵی بە کاری هونەری هەیە و دەچێتەوە خەڵوەتی خۆی و درێژە بە کارەکانی دەدات. کەتا قسەم ئاوایە کە پارتەو تا زیندوو بوو پاڵەوانی پاراستنی زمانەکەی بوو و بە مردنیشی ئەدەبی کرماشان زیندوو بێوە و جارێکی تر شوناسی ڕاستەقینەی خۆی پێناسە کردەوە. شێعرەکانی لە دووتوێی کتێبی«کوچە باغی ها» دا بە هیمەتی دوکتور موحەمەد عەلی سوڵتانی چاپ کراون و چاو و دڵی خوێنەری کوردی پێ ڕووون بۆتەوە. با لە گەڵ دەست خۆشی کردن لە دکتور سوڵتانی ئەم گلەییەشی لە خزمەتدا بکەین کە لە نووسینەوە و چاپی شێعرەکاندا ڕێنووسی کوردی ڕەچاو نەکردووە.

د.شەماڵ ئیسماعیل پوور_سەقز

_____

سەرچاوەکان:
١- نەوبەتی – عەلی ئەشرەف – کوچە باغی ها – تاران – سەها (١٣٨٩)
٢- وتاری(سیاست های زبانی پهلوی اول در کردستان و پیامدهای آن)- نووسەران حسەین ڕەسووڵی- ڕەزا دەهقانی- عەلی ڕەزا کەریمی – گەڤاری اطلاعات تاریخ فرهنگی، زستانی ١٣٩٥- ژمارە ٣٠

تەیەک لە نوور.. شیعر/ کاوە عوسمان

لەم شەوە زەنگە ئەنگوستچاوە
تەیەک لە نوور،،
بریندەکانت کەکڕەوە ئازیز
کە ئاگای لە پریشکەی چاوی تۆی تەیە
کە ئاگای لە ڕوخساری سەرمابرودی ..
نەو ئاوێنەی ڕۆژە سەرابیەکانتە،
بریندەکانت کەکڕەوە ئازیز،،
تە نازانت کە ڕەبوارێک..
لە خەزانی خەمی دورتا،،
دڵی شکاوتو ماندووی بە کۆڵاوە
تە نازانییت،،
لە پشت پەردە ڕەشەکانی..
دوگمەیەک لە مەنفادا،،
چی ڕەحەک یەخسیری هەڵهاتنی..
پررشنگی خەری چاوتە،،
بریندەکانت کەکڕەوە ئازیز،،
کوا شەوەکان..
باکیان بە فرمێسکە ڕژاوەکانی..
عاشقە جەستە شەقار شکاوەکانی..
ئەو وەرزە دەندانن،،

نەک هەر پووش و پەڵاشی ئەڤینەکی،،
دووریان سوتان،،
ئەوەتا گەردەلوولی نامەیی و
و کەشتیگەلی وەک و،،
سەرگەردانیی پشت کەنارەکان،،
خەریکە هەڵشایی چاوەکانیش ئەفەنە،،
بریندەکانی هەڵحت کەکەڕەوە ئازیز،
تە گەرهەندە دودەی لە ناعیشقی موسافرەک،،
کە گوڵە نەگزە شینەکانی هەڵحی بەت کردە،،
تاجە پرشنگداری سەر نەوچەوانت،،
هەر ئەو موسافرە بەدارەی..
ژەر مانگە شەوە زیوینەکانە،
لە نوری شیعر و..
لە سوتماکی..
کازیوەی شەونخونی و ،،
لە پرژە بیرەوەریە ..
بەسەرچوە نەگەڵاوەکان،،
شاکاری عەشقی بەت نوسیوە ،،
بریندەکانت کەکەڕەوە ئازیز،،
بزانە هەر تەی لە ئەندەشەی ..
گەیدەیەکا،،
شازادەی هەموو فریشتەکان،،
هەر تەی فەرمانەوای ..
قەڵەی نەوان مەرگ و ژیان،،
هەرتەی مەشخەڵی داگیرساوی..
نەو تاریکی گومان

.....
وەنەکە کارەکی هونەری فەتەگرافەر
Jordan -Singh
کە بەسوپاسەوە لەڵ پەیجی فەرمی خەی وەرگیراوە

شـــــــواز لـ وـــــــژەی منداڵاندا.. ڕزا شوان

شـواز لـ ئینگلیزیدا (ستایل) ە، ڕەگەزێکی سەرەکی و گرنگە لـ وـژەی منداڵاندا. مەبەست لـ شیواز بـ جوانی داڕشتنی بابەتە وـژەییەکانی منداڵانە بـ شـوەیەکی هونەری. شـواز و ناوەڕۆک وەکو دوو ڕەگەزی سەرەکی لـ وـژەی منداڵاندا، هاوسەنگییەک پـکدەهـنن و پـیوەندییەکی بەهـزیان بـ یەکتریـوە هـیە.

شـواز گرنگیەکـی زۆری لـ پـکهـاتە ڕاستەقـینە و مـتافـوریکییەکاندا هـیە، بـ تیشک خستنە سـر بیـرکەرەکان و وـنـکـشانی کارەکتـرەکان و وـناکردنی ڕووداوەکان. هـر ناوەڕۆکـکی وـژەیی، چـندە ڕەسـن و باش و بەهـزبـت، گـر بـ شـوازێکی جوان و ڕەسـن و ڕـک و چـژبـخش دانـڕـژرـت، ناتوانـت کاریـگەری لـسـر منداڵان دروست بکات. چونکـ شـوازی کاـوکـرچ و لاواز، ئاستی ناوەڕۆکی بەهـز دەهـنـت خوارـوـ. بـ پـچـوانـشـوـ، ناوـرـکی لاواز و پـووک و بـ بایـخ، لـ ئاستی جوانی و هونـریی شـواز کـمدـکاتـوـ. بـیـ دـوترـت، پـویستـ وـژەی منداڵان لـسـر قاپـکئ زـیـن پـشکـش بـ منداڵان بکرـت.

ناشکرـت تایبـتمـندییـکی ستانداردی دیایکـراو بـ شـوازی وـژەیی منداڵان دابنرـت. تا نووسـرانی ئـم بـوارـ پـوەی پابـندبـن. چونـکـ بـ زۆری سـروشـتی ناوـرـک، لایـنـک لـ سـروشتی شـواز دـسـپـنـت. بـهـر شـوـیـک بـت، پـویستـ هـاوکاری و یـکـتـیـک لـ نـوان ناوەڕۆک و ئـو شـوازـدا بـدزیـنـوـ، کـ کـەـکەی جـری وـژەیی پـکـدەهـنـت. ئـمـش ڕـگـری لـ چـوارچـوـ گـشتییـکان ناکات. لـوانـش، وـژەی منداڵان چـیـتر قـسـی سـواو و بـزراو و بـتام پـشکـش بـ منداڵان ناکات، کـ لـیـان وـرسـتبوونـ، بـیـان دووبـارـ بکرـتـوـ، باوـشک دـدـن و خـو دـیانباتـوـ. بـکـو شـوازی نـوـی وـژەی نـوـی منداڵان، زمانـکـ منداڵان وریـا دـکاتـوـ و بـ ئاگایان دەهـنـتـوـ، توانـای وروژاندن و ڕابـوونیـان پـدـبـخشـت.

چـیـتر شـوازی وـژەی منداڵان، ئامرازـک نیـ بـ تـرساندن و تـقـاندن، لـ سـزای دونیا و ڕـژی دوایی و مـنـموـکـی گـ و

خۆو دڵووەرنج و جنێکۆ و ئازدیهای حاوت سار و،.. هتد.. ئەو شەوازش بەسارچوو، کە هاش و ئاندێشەی منداڵان، بە وشەی زاق و ڕاق و بە ڕەنمایی ئاینی نالاژیکی و ئامۆژگاریی تایبەتی ئاسایی و بە قسەی هاڵاق و باڵاقی بە بناما، مەشکی منداڵانی ناوەی ئامۆژگاران بشارنەوە. بەکو لە ئامادا شەوازی وشەی منداڵان بەتە ئامرازێک بە دروستکردنی مروڤ لە ڕێگەی ڕواندنی بەها و ڕەشتە نایابەکانەوە. بەتە ئامرازێک بە دەستەبەرکردنی خۆشی و شادی بە منداڵان. بە ڕەوینەوەی خامەکی و ڕەشبینی. بە بەخشینی هیوا و گەشبینی، بە دووپاتکردنەوەی بەوا و متمانە بەخۆبوونیان. لە میانەی داشتنکی ڕاسان و سارنجاکشدا. لە ڕێگەی زمانکی دروست و ئاسان و شیرین و پاراودا.
منداڵان لە هەر ناوەکێکی وشەیی نامە و نەگونجاوی دوور لە حەز و ئارەزوو و زمان و توانایان، لووتەلادەبن و دەتەڕێن، گەر هەست بەوە بکەن بە سەریاندا سەپێنراوە. تەنانەت گەر شەوازکی گونجاویشی هەبەت. ئامانج ئەوە لە نووسەرانی وشەی منداڵان دەخوازەت، کە لە شەوازی هەڵبەستنی ڕووداو یان زەرکردنی ناوەکی پەوپاگەندەیی و لە شەوازی داشتنی سوا و ئکسپایەر دووربکەونەوە.
گەر بمانەوەت بە وردی، گرنگترین بنەما و تایبەتمەندییکانی شەوازی دروستی وشەی منداڵان پەناسە بکەین، دەبێن: بریتییە لە خستنەووی بیرکەکان، بە شەوێکی وشەیی ئەوتە دایانبەژین، کە منداڵان ئاەز و ڕامان و دامان و بەزار نەکەن. بە وشەی سووک و ئاسان و شیرین و نەرم و نیان و یەک واتا و بە ڕستەی ناسک و کورت دایانبەژین. زیادەیی نەکەین و کورت پوختبن. بە پەی قەناغکانی گەشەی زمان و تواناکانی دەروونی و جەستەی و هەشی منداڵان بن.
ناشبەت لە پەشکەشکردنی زانیاریکاندا، زیادەیی لە ئاسانی و ساکاریدا بکرەت، ئەوش ڕاست نییە کە نووسەرانی وشەی منداڵان لە نووسینکانیاندا، هەموو شتەک بدەستەوە بدەن و هیچ بوارەک بە منداڵان نەهێنەوە بە بیرکردنەوە و بە هەڵهێنجاندنی مەبەست و بیرکەکانی بابەتکانی نووسینکانیان. یان وا بزان کە منداڵان هێندە ساوڵکەن و هیچ نازانن. ئاسانیش لە شەوازی داشتنی بابەتکان ئەوە ناگەیەنەت کە بە شەوازکی بە تام، یا بە شەوی ڕاپەرت ئاسایی ناوەکانی بابەتکانیان دابەژن، کە منداڵان هیچ جوانییکیان لە نەبینن و چەژکی وشەییان لەوەرنەگرن هەست بە بەهەزیان و نەکەن و بزە و خەندە نەخەنە سار لەوکانیان.

(جاکلین ساندرز) دەڵێت:"با وێژەی منداڵان هێندەش ئاسان نەکرێتەوە، وابزانن منداڵان هیچ نین و هەست بە هیچ شتێک ناکەن..".
ئەو نووسەرەی وا بیربکاتەوە و نووسینەکانی بۆ منداڵان لە بنەڕەتدا بۆئاستیدابن، ئەوە دەگەیەنێت کە بنەمایەکی سەرەکیی وێژەی منداڵانی ڕەتکردۆتەوە، کە بایەخدانە بە هەڵز و بە تواناکانی بیرکردنەوەیان. نابێدە و لە گۆشەکردن و لە بەروپشچوونی تواناکان و ئاستی ڕۆشنبیریی منداڵانی ئەمڕۆمان بە ئاگایە و تێنەگەیشتووە.
بابەتی تازە و نابەنگاو و داهێنان، گۆڕانکاری و منداڵانیش دەوروژێنن. بۆیە تازە بابەتی و تازە شێوازی، توخمێکی گرنگە لە وێژەی منداڵاندا. پێویستە بە شێوازێکی ناسک و شیرین و تازە ناوەڕۆکەکان پێشکەش بە منداڵان بکەین. تا منداڵان هەست بە تازەگەری بکەن. چونکە منداڵان لە ژێر دووبارەکردنەوەی وشە و ڕستە و ستایلە سواوەکان بێزاربوونە و چێژ و خۆشییان لەدەرناگرن. ڕەگەزی زۆرینەیان لە قاڵبە وێژەییە چەقبەستووەکان هەیە.
نووسەری وێژەی منداڵان، پێش ئەوەی کە دەست بە نووسینی بابەتەکانی بکات، پێویستە ئەوە بزانێت کە بۆ منداڵان دەنووسێت نەک بۆ گەورەکان. نابێت خۆی ڕادات و باڵادەستی و فانتازی خۆی دەربخات. چیی دەوێت و چۆنی دەوێت، بۆ هەوەس و میزاجی خۆی بنووسێت. با ئەم پرسیارانە لە خۆی بپرسێت: بۆ کێ دەنووسم؟ ئەوانەی بۆیان دەنووسم لە چ قۆناغێکی تەمەنیان دان؟ تایبەتمەندییەکانی منداڵان لەم قۆناغەدا چین؟ شێوازی داشتن بۆ منداڵانی ئەم قۆناغە پێویستە چۆن بێت؟
گەر نووسەری وێژەی منداڵان وەڵامی ئەو پرسیارانەی نەزانێت، نابێدە و ناتوانێت بە پێی قۆناغەکانی منداڵی، بیرکەیەکی باش و کارەکتەرەکان و شێواز و زمانێکی شیرین هەبژێرێت و بابەتێکی وێژەیی گونجاو بۆ منداڵان بنووسێت. بۆیە پێویستە نووسەرانی وێژەی منداڵان، شارەزای قۆناغەکانی گەشەکردنی منداڵان بن. لە ڕووی هەشی و دەروونی و جەستەیی و توانای فێربوون و وەرگرتن و بەکردنی خەیاڵیان و فەرهەنگی وشە و ڕستەکانی زمانیان و ئاستی ڕۆشنبیریی گشتییان و ژینگەکەیان.

گرنگترین تایبەتمەندییەکانی شێوازی وێژەی منداڵان
بە کورتی و بە سفتی، باس لەم سێ تایبەتمەندییەی شێوازی وێژەی

منداڵان دەکەین، کە بریتین لە: ڕوونی، بەهێزی، جوانی:
١ــ ڕوونی: ڕوونی شێواز و ئاسانی، لە ڕوونی بابەتی پێکهاتە زمانییەکان و لە بەستنەوەیان بە یەکترییەوە و لە ڕوونی بیرکەکان دایە. هەموو ناڕوونی و تەم و موژ و ئاڵۆزییەک لەم لایەندا هەبێت، بابەتی وێژەیی دەشوێنێت و تێکی دەدات، هەمیشەش ڕاستییەکان جوانترن. تا دەربڕینەکان ئاسان بێت، کاریگەرییەکی زیاتر و قووڵتریان دەبێت. پێویستە وشەکان ئاسان و بیستراوبن، قورس نەبن و لە فەرهەنگی زمانی منداڵانەوە وەربگیرێن. ڕستەکانیش کورت و ئاسانبن و تێکهێڵکێش نەبن.
٢ــ بەهێزی: بەهێزی شێواز، لە ڕێی ئەو هاندەرانەوە پیشان دەڕێت، کە هەستەکانی منداڵان بە ئاگا دەهێننەوە و هەش و ئەندێشەیان دەبزوێنن، بە تەماسان و هاوسەزی هانیان دەدەن. بەجگە لەوەش جوانی بە بیرکەی بابەتەکە دەبەخشێت.
٣ــ جوانی: جوانی پێکەوە گونجاندنی نەوان شێواز و بیرکەکانە. چونکە بیرکە جیاوازەکان، پێویستییان بە دەربڕینی جیاواز هەیە. جوانی هەموو لایەنەکانی ناوەڕۆک و فەرمی بابەتەکان دەگرێتەوە. بەجگە لەوەی کە جوانی شێواز لەگەڵ توانای وێژەیی و سەزداریە دەروونییەکانی منداڵاندا دەگونجێت.
زمانیش لە بابەتەکانی وێژەی منداڵاندا، زەر گرنگە و ئامرزای دەربڕین و نووسینە. هەموو نووسەرانی وێژەی منداڵان، هاوڕان لە بەکارهێنانی زمانێکی پێتی و ڕوون و ئاسان و شیرین، بە پێی قۆناغەکانی تەمەنی منداڵان و گەشەکردنی هەزر و زمانیان. تا منداڵان لێیان تێبگەن، کە دەبێتە یارمەتیدەر بە تێگەیشتن لە بیرکەی ئەو بابەتە وێژەییانەی کە بە خوێندنەوە و سوودوەرگرتن لە بەردەستیان دایە.
پێویستە بە تەنیاش پشت بە فەرهەنگی زمانی منداڵان نەبەستین، چونکە منداڵان لەپاڵ فەرهەنگی زمانیان، فەرهەنگی هەستکردنیان هەیە. منداڵان لە دەرەوەی فەرهەنگی زمانیان کە قسەی پێدەکەن، توانای تێگەیشتنی وشە و دەستەواژە و ڕستەی تریان هەیە. لە کۆتاییدا، دەبێین پێویستە شێواز لە وێژەی منداڵاندا، سووک و ئاسان بێت. بە شێوەیەک هەر بەگەیەکی، جوانی و زەردەخەنە بە بیرکەکەی ببەخشن. پێویستە هەڵە ڕێنووسی و ڕێزمانییەکانی نووسینەکانمان بژار بکەین، تا ئەو هەڵانە لە لای منداڵان نەچەسپێن. ناشبێت بە شێوە زمانی ناوچەیی و گشتی بنووسین. وشەی بێگانەش تەنیا لە کاتی زەر

پەویست و ناچاریدا نەبێت، بەکاری نەهێنین.

رزا شوان
نەرویج: ٢٠٢٣

پیاوەتیم دۆڕتە نێو سەبەرتەوە.. ناو حەسەن

١
زەمەن دەواو
پیاوەتیم دۆڕتە نێو سەبەرتەوە
دیوارێک لەنیوانمان قسە دەکات
جەنگاوەرێک
لەنێو سەنگەرەکانی مردنەوە
فیشەک بە ئاگرەوە دەنێ
٢
زەمەن دەواو
خەرتاوی خوێنەکانم
دۆڕتە نێو چاوەکانتەوە
کیشوەرێک لەنیوانمان قسە دەکات
شاعیرێک
لەنێو مانی تەنیاییەوە
بە هێنووسەکانی تاریکی
قەسیدە درژەکانی عەشق دەنووسێتەوە
٣
چیتر لە دوورەوە سەیرم مەکە
وەرە
جلە شینەکانی مردنم لەبەر داکەنە
لەژێر بارانی خۆشویستی
سەمایەکی سەرنادایین لەگەڵ دابەستە
بە تەنها جارێکیش بیت
بە زمانی عەشق بم لاوینەوە

٤
عەشق / پەنجەرەیەک لە منداید
خەون / قاچەکانم لە سروود گوتن نەکەوتوون
مانگەکی سپی لەنیو شەوەکانم دەردەکەوێ
ئەستێرە میهرەبانەکانیش بە کەمەڵ بەدوامەوە نوێژ دەکەن
تەش دەستم بگرێ و پەمکە لە خەت
٥
سەفەر / تووڕەگیەک لە نائومێدی
پایز / ماڵێک بە ئاشتبوونەوە
شکانی ئاوینەکانی ئومێد
هەور پەبووە لە چیڕۆکەکانی چاوەڕوانی
هەشبا / هەش هەش تابلۆکانی تەمەنمان هەنگ دەکات
تەش لەنەو جانتای خەونەکانت بە ئەبەد زیندانیم کە
لەمگەڵی با وەک هەمیشە بژمەی نەو جەگەڵی کچەنیتەوە

ئایاری ٢٠٢٣

خەندە و گریان.. عەلی سیرینی

ئەستا دەی من و تە وەکو پەروانەو شەم
لە من فەین و لە تە بەسە
لە تە خەندە و لە من خەم
لە تە ئاگر و لە من سوتان
لە تە زیاد و لە من کەم
لە تە زستان و لە من تەم
تە زین و من مەم
لای تە لار و لەنجەی ناز
لای من برینی دەماودەم
لای تە گوڵان سەر دەردەنن تەک تەک
لای من خەزانی پاییزە
مردنی گوڵ و لاولاو و مەخەک
لای تە سەفەری سپیی و گوڵ و گوڵزار
لای من تەنک تەنک ژانی خوێنی دەدار

لای تۆ پێکەنین و خۆبەندان
لای من گۆشەگیریی و گریان
لای تۆ ژیان و لای من مردنێکی نادەم
منت کرد بۆ دەوانێ و
تۆش بۆ من بوی بۆ شەم

عەلی سیرینی